

Petrone, R., S.T. Sarigianides & M.A. Lewis (2014). “The Youth Lens: Analyzing Adolescence/ts in Literary Texts”. In: *Journal of Literacy Research*, 46 (4), p. 506-533.

Ronde 3

Hans Goosen (a) & Marthe Scheffer (b)
 (a) Werkgroep Praten over literatuurfragmenten
 (b) InHolland
 Contact: h.goosen@home.nl
marthe.scheffer@inholland.nl

Video-opnames van groepsgesprekken over gezamenlijk gelezen literatuur als lesmateriaal

6

1. Websites met leesfragmenten en werkbladen

In de lessen Nederlands op school moeten de leerlingen kunnen ervaren hoe boeiend het lezen van fictie en literatuur kan zijn en moeten zij kunnen kennismaken met aantrekkelijke recente voorbeelden daarvan. Daarnaast is het van groot belang dat zij ontdekken hoe belangrijk de mondelinge uitwisseling van leeservaringen kan zijn: hun eigen vragen en gedachten bij het lezen zijn de moeite waard en het kan interessant zijn om andere leesbelevingen en interpretaties te bespreken (Goosen 2022).

Twee enthousiaste werkgroepen van leraren hebben daarvoor voorbeeldmateriaal ontwikkeld, met fragmenten uit moderne (jeugd)romans die binnen een lesuur klassikaal te lezen en te bespreken zijn en met vragen die een open klassengesprek over de inhoud van de gelezen fragmenten kunnen bevorderen. Dat heeft geresulteerd in twee gratis websites: www.pratenoverfictiefragmenten.nl en www.pratenoverromanfragmenten.nl. Op beide websites zijn op dit moment bij 45 titels leesfragmenten en werkbladen met bespreekpunten uitgewerkt. Op de 32ste en de 35ste HSN-conferentie hebben we al gerapporteerd over de opzet en de uitwerking van dat materiaal.

2. Video-opnames van groepsgesprekken

In de gezamenlijke bijeenkomsten met de werkgroepleden bleek dat de docenten bij de besprekingen van de gelezen leesfragmenten het meest vertrouwd waren met het voeren van een klassikale bespreking. Om ervoor te zorgen dat leerlingen daarbij zo veel mogelijk hun eigen inbreng zouden hebben, hebben we allerlei aanbevelingen

daarvoor met elkaar besproken en bij de lessuggesties op de websites opgenomen. Tegelijkertijd wilden we graag een ontwikkeling naar een lespraktijk met zelfstandig uitgevoerde groepsbesprekingen stimuleren.

Niet alleen is voor veel leraren de werkvorm van open, explorerende gesprekken geen alledaagse praktijk, ook leerlingen moeten leren hoe je dergelijke gesprekken kunt voeren.

Uit onze eigen praktijk weten we dat een deductieve aanpak met het verstrekken van goedbedoelde aanwijzingen van de docent vaak maar beperkte leereffecten heeft. Uit onderzoek (van Ockenburg 2019) blijkt dat kijken naar de docent die de taak *modelt* weliswaar effectief is, maar dat kijken naar een *peer*, bijvoorbeeld een medeleerling, nog effectiever is.

Bij groepswork voeren soms een of twee leerlingen het hoogste woord, terwijl een derde of vierde deelnemer zich onttrekt aan het gesprek of niet weet wat hij nog kan bijdragen. Video-opnames van leeftijdgenoten kunnen aanwijzingen bieden voor een stimulerende bijdrage aan het gesprek. Het is belangrijk dat leerlingen ook voorbeelden zien van gespreksdeelnemers die moeite hebben met die taak, om te leren hoe die moeilijkheden overwonnen kunnen worden. Daarom hebben we video-opnames van groeps gesprekken van tweedeklassers van het Vox College in Amsterdam gemaakt, die vooraf maar een beperkte oefening in het voeren van dergelijke gesprekken hebben gekregen. Ook met de bespreking van de gelezen fictiefragmenten hadden de leerlingen nauwelijks ervaring. De gesprekken zijn integraal opgenomen zonder tussenkomst van de docent of andere onderbrekingen.

Het videomateriaal maakt de leeractiviteit van ‘leren door observeren’ mogelijk: observerende leerlingen kunnen sterke en zwakke bijdragen in een groeps gesprek van leeftijdgenoten herkennen, fragmenten kunnen herhaaldelijk vertoond en geanalyseerd worden en aandachtspunten voor een goed gesprek kunnen op een inductieve wijze verzameld worden.

Zo ontstaat op een vanzelfsprekende manier een lijst van criteria die gelden voor een goede deelname aan een groeps gesprek. In onze presentatie willen we demonstreren hoe dat in de praktijk gerealiseerd kan worden.

3. Een groeimodel voor een feedbackformulier

De criterialijst kan gemakkelijk omgezet worden in een feedbackformulier dat in opeenvolgende leerjaren opnieuw gebruikt en aangevuld kan worden. Voor de feedback van de deelnemers aan een open, explorerend groeps gesprek gebruiken wij twee onderscheidingen:

1. het onderscheid tussen ‘inhoud’ en ‘vorm’;
2. het onderscheid tussen ‘eigen inbreng’ en ‘stimulerend voor anderen’.

Dat levert de volgende vier beoordelingsdimensies op:

- a. ‘eigen inbreng inhoudelijk’ (*initiatief*);
- b. ‘stimulerend voor anderen inhoudelijk’ (*reactie*);
- c. ‘eigen inbreng naar vorm’ (*presentatie spreker*);
- d. ‘stimulerend voor anderen naar vorm’ (*houding luisteraar*).

Bij de observaties van de Vox-videofragmenten hebben de leerlingen gewerkt met stimulerende en remmende gespreksbijdragen. Die zijn op te vatten als concretisering van de vier dimensies. Het is een kleine stap om die omschrijvingen te plaatsen in een feedbackformulier.

a. Eigen inbreng inhoudelijk	b. Stimulerend voor anderen	c. Eigen inbreng naar vorm	d. Stimulerend voor anderen naar vorm
Geeft een toegelichte voorzet.	Vult bijdrage van vorige spreker aan.	Dwaalt niet af.	Ondersteunt andere spreker met knikken.
Brengt vergelijkbare eigen ervaring in.	Geeft een tegenwerping.	Is gemakkelijk te begrijpen.	Reageert op vriendelijke toon.
...	Vraagt om verduidelijking.
...

Afbeelding 1 – Feedbackformulier (1).

In de hogere leerjaren kan dit formulier gemakkelijk aangevuld worden. Voor de bovenbouw van havo en vwo zijn daarvoor ook video-opnames van groepsgesprekken beschikbaar. Op de website www.pratenoverromanfragmenten.nl zijn bij de rubriek ‘Verantwoording’ opnames van groepsgesprekken van 5-vwo-leerlingen opgenomen. Ook bij die opnames kan door leerlingen geobserveerd worden wat stimulerende en remmende gespreksbijdragen zijn. Dat levert nieuwe aandachtspunten op voor een feedbackformulier.

a. Eigen inbreng inhoudelijk	b. Stimulerend voor anderen	c. Eigen inbreng naar vorm	d. Stimulerend voor anderen naar vorm
Geeft een toegelichte voorzet.	Vult bijdrage van vorige spreker aan.	Dwaalt niet af.	Luistert aandachtig.
Brengt vergelijkbare eigen ervaring in.	Geeft een tegenwerping.	Is gemakkelijk te begrijpen.	Ondersteunt andere spreker met knikken.
...	Vraagt om verduidelijking.	...	Reageert op vriendelijke toon.
...
Gaat in op tegenargumenten.	Scherpt aan.	Spreekt vlot.	Geeft anderen voldoende kans.
Benoemt dilemma's.	Ordent.	Is voldoende concreet.	...
...

Afbeelding 2 – Feedbackformulier (2).

Natuurlijk kan een leraar op een eenvoudige manier ook opnames van de groeps gesprekken van de eigen leerlingen (laten) maken. En ook andere benaderingen van gespreksanalyse zijn denkbaar. Het is in ieder geval van belang dat leerlingen voldoende gelegenheid krijgen om bewust te leren hoe zij in groeps gesprekken hun eigen gedachten kunnen verwoorden en bevragen, en met anderen kunnen verdiepen.

Referenties

- Goosen, H. (2022). 'Leren praten over gezamenlijk gelezen literatuur'. In: WODN Werkgroep Onderzoek Didactiek Nederlands (red.). *Handboek Didactiek Nederlands, Levende Talen*. Online raadpleegbaar op: <https://didactieknederlands.nl/handboek/2022/04/leren-praten-over-gezamenlijk-gelezen-literatuur/>.
- Ockenburg, L. van (2019). 'Observerend leren'. In: WODN Werkgroep Onderzoek Didactiek Nederlands (red.). *Handboek Didactiek Nederlands, Levende Talen*. Online raadpleegbaar op: <https://didactieknederlands.nl/handboek/2019/04/observerend-leren>.